

SZTUKA — EDUKACJA — KULTURA

Z teorii i praktyki edukacji artystycznej



NR 3265

SZTUKA — EDUKACJA — KULTURA

Z teorii i praktyki edukacji artystycznej

pod redakcją
Urszuli Szuścik i Ewy Linkiewicz

Redaktor serii: SZTUKA I DYDAKTYKA
Tadeusz Rus

Recenzent
Dariusz Kubinowski

Spis treści

Wstęp (<i>Urszula Szuścik, Ewa Linkiewicz</i>)	7
--	---

Część I

TEORETYCZNE I HISTORYCZNE REFLEKSJE O EDUKACJI PRZEZ SZTUKĘ

Malcolm Ross	
Cultivating the Arts in Education and Therapy	13
Kultywowanie sztuki w edukacji i terapii	21
Dariusz Rymar	
Filozofia czyli służba Muzom. O potrzebie dialogu między filozofią a sztuką	30
Ireneusz Botor	
Standardy to nie wszystko	47
Ryszard Solik	
Tu i teraz, czyli o niektórych wyzwaniach i kontekstach edukacji artystycznej w ponowoczesnym świecie	53
Magdalena Zaorska	
O życiu w sztuce, o wychowaniu artysty sceny dramatycznej i o roli etyki w przestrzeni teatru. (Z historii teatru rosyjskiego i doświadczenia szkoły Stanisławskiego)	63
Anna Maria Zadora	
Współczesne funkcje sztuki. Sztuka pomiędzy twórcą a odbiorcą na przykładzie twórczości malarskiej artystów środowiska śląskiego	79
Natalia Maria Ruman	
Sztuka strategią radzenia sobie z rzeczywistością tanatologiczną	97
Teresa Wagner-Tomaszewska	
Wpływ zajęć artystycznych na niwelowanie zachowań agresywnych młodzieży — doniesienia z badań	115

Krzysztof Kowalski	
Systemowe oddziaływania a przygotowanie młodzieży szkolnej do uczestnictwa w kulturze wizualnej	131
Ernest Zawada	
Kształcenie plastyczne — refleksje z własnej praktyki	147
Piotr Wysogład	
Motywy podejmowania studiów na kierunku Edukacja Artystyczna w zakresie Sztuk Plastycznych. Komunikat	154

Część II

PRAKTYCZNE I METODYCZNE SPOJRZENIE NA EDUKACJĘ PRZEZ SZTUKĘ

Anna Bińkowska	
Od zera do bohatera, czyli problemy tworzenia programu edukacji kulturalnej w muzeum uniwersyteckim	163
Jolanta Skutnik	
Młodzież w muzeum — wybrane konteksty edukacji artystycznej	178
Anna Gronostaj	
Student jako krytyk i artysta w literackim performance	191
Wiesław Karolak	
W stronę prostoty i umiaru — Land Art	210
Tadeusz Wiczorek	
Przełamywanie stereotypów w edukacji artystycznej na przykładzie Międzynarodowych Warsztatów Niepokoju Twórczego <i>Kieszeń Vincenta</i>	224
Ewa Tomaszewska	
W poszukiwaniu nowego teatru dla dzieci	234
Sylwia Nowak	
Edukacja artystyczna w instytucji kultury a upowszechnianie kultury w instytucji oświaty	252
Urszula Szuścik	
Perspektywa psychologiczna w edukacji plastycznej dziecka	268
Ewa Linkiewicz	
Sztuki plastyczne w procesie kształtowania osobowości i postawy otwartej na świat	280
Agnieszka Gorgól	
Arteterapia w pracy oligofrenopedagoga	293
Aleksandra Drzazga, Katarzyna Michalska	
Kreatywne nauczanie w warunkach powszechnego gimnazjum na przykładzie projektu Klas Aktywności Twórczej	305
Łucja Piwowar-Bagińska	
Synergia nauki i sztuki w projektach artystyczno-edukacyjnych	312
Noty o autorach	317

Wstęp

Niniejsza publikacja dotyczy szeroko rozumianej edukacji artystycznej i estetycznej. Wskazuje na współczesne problemy, z którymi borykają się teoretycy i praktycy zajmujący się tą dziedziną aktywności społecznej. Zasadniczym zagadnieniem jest tu próba wglądu na aktualną sytuację, w jakiej znalazła się edukacja artystyczna w placówkach oświatowych, instytucjach kultury, ośrodkach opiekuńczych w kontekście założeń teoretycznych i praktycznych realizacji.

W debatach o edukacji sztuka zawsze odgrywała znaczącą rolę. Podkreśla się jej szczególne znaczenie dla harmonijnego rozwoju człowieka, kształtując jego osobowość i przygotowując do aktywnego i świadomego odbioru zjawisk we współczesnej sztuce, co tym samym daje szansę na czynne uczestnictwo w życiu kulturalnym, ułatwiając osobiste doświadczenie w rozpoznawaniu niejednoznacznej i złożonej rzeczywistości. Pomaga rozpoznać jej sens i znaczenie, jak również prowadzi do samorozwoju człowieka. To, że sztuka jest niezwykle istotnym i atrakcyjnym czynnikiem edukacyjnym wspomagającym przygotowanie młodego człowieka do mądrej obecności we współczesnym świecie, oraz potrzeba konieczności podejmowania stałej aktualizacji tej problematyki, stanowią główne założenie tej publikacji. Edukacja artystyczna jest wyjątkowym obszarem uczenia, gdzie możemy wskazywać na pewne wyznaczniki, kierunki, np. percypowania rzeczywistości, pojmowania otoczenia czy też rozumienia samych dzieł sztuki. Nie ma tu instrukcji i gotowych recept. Stąd wypływa potrzeba stałego badania tych zagadnień, aby poprawić efektywność obecnie funkcjonujących systemów, krytycznie spojrzeć na stan obecny oraz wskazać tzw. dobre praktyki w celu ich upowszechnienia.

Dynamiczne zmiany społeczne, postęp cywilizacyjny, przemiany w obrębie samej sztuki wymuszają na teoretykach i praktykach aktualne spojrzenie na edukację artystyczną i estetyczną oraz dostosowanie jej w sposób twórczy do teorii pedagogicznych, a także przełożenie ich na praktykę.

Często w rozważaniach o edukacji wracają idee wychowania przez sztukę oraz wychowania dla sztuki. W edukacji sztuka zawsze była nośnikiem prawidłowego wartościowania rzeczywistości i wskazań zjawisk pozytywnych, dobrych, pomagała zwrócić uwagę na te aspekty życia, które wymagają zastanowienia się, przybrania właściwej społecznie postawy w zależności od kręgu kulturowego. W spotkaniu edukacji i sztuki zawsze pojawiają się pytania, co powoduje dyskusję związaną z zagadnieniami udziału kultury i sztuki w procesie wychowania, kształcenia oraz kształtowania postaw.

Bez sztuki i właściwej edukacji nie sposób by było określić własnej tożsamości kulturowej i bieżącego czasu, której przejawy uwzględnia sztuka i edukacja. Sztuka jest czynnikiem kulturotwórczym i znaczącym elementem kultury, w szerokim pojęciu, a zarazem jest jej dziedzictwem. Celem edukacji artystycznej i estetycznej jest między innymi ochrona tego dziedzictwa, ale również otwarcie się na nowoczesne formy wypowiedzi artystycznej, oraz aktywny udział i odbiór współczesnej sztuki. Rozważając o edukacji artystycznej, nie w sposób oddzielić teorię od praktyki, gdyż wzajemnie się uzupełniają i wpływają na siebie. Główne zakresy tematyczne, które pojawiają się w publikacji, zostały podzielone na dwie części.

Tom otwiera **refleksja teoretyczna i historyczna o edukacji przez sztukę**. Rozdział otwiera wypowiedź odnosząca się do dialogu filozofii i sztuki oraz służebnej funkcji filozofii w stosunku do sztuki. Zostały podjęte rozważania i wskazania na wyzwania i konteksty edukacji artystycznej w ponowoczesnym świecie, która niekoniecznie musi opierać się na określonych standardach. Uwzględnia się kształtowanie osobowości artysty w odniesieniu do aspektu historycznego oraz jak ten aspekt wpływa na współczesne realia. Bierze się pod uwagę muzeum, jako miejsce udostępniania i upowszechniania dóbr kultury w współuczestniczeniu w procesie edukacyjnym za pomocą zjawisk w sztuce współczesnej. Wskazuje się na współczesne funkcje sztuki i relacje pomiędzy twórcą a odbiorcą. Rozważa psychologiczno-społeczną rolę kultury oraz wskazuje na znaczący aspekt, który wnosi sztuka w strategii radzenia sobie z rzeczywistością, wpływ zajęć artystycznych na niwelowanie zachowań agresywnych wśród dzieci i młodzieży. Rozdział zamyka artykuł rozpatrujący rolę systemowego oddziaływania na młodzież szkolną w przygotowaniu do uczestnictwa w kulturze wizualnej.

Część druga monografii rozpatruje **praktyczny i metodyczny wymiar edukacji przez sztukę**. W artykułach przedstawia się doświadczenia pedagogów, nauczycieli, animatorów kultury i wreszcie samych artystów, którzy we własne działania edukacyjne, w sposób metodyczny wpisują współczesny język sztuki i sposób wypowiedzi artystycznej. Jest tu mowa o przedsięwzięciach mających miejsce w placówkach oświatowych, instytucjach kultury oraz o praktykach, które włączają sztukę i różne jej dziedziny do celów edukacyjnych. Autorzy wskazują na istotny wpływ warsztatów artystycznych, projektów, działań tea-

tralnych na pobudzenie wyobraźni i myślenia twórczego dzieci i młodzieży, na przykładzie własnych realizacji, doświadczeń i refleksji. Opierając się na szerokich analizach teoretycznych, ukazują przykłady działań podejmowanych na rzecz dzieci i młodzieży, lokujących się w zakresie edukacji przez sztukę i do sztuki. Jakie możliwości stwarza edukacja artystyczna w upowszechnianiu kultury, rozpatruje zagadnienie znaczenia sztuk plastycznych i działań twórczych w procesie kształtowania osobowości i zmiany w postrzeganiu rzeczywistości. Ważnym aspektem w tej części jest wskazanie na możliwości arteterapii w pracy z osobami niepełnosprawnymi intelektualnie w różnych stopniach, która to pozwala na zastosowanie szerszego wachlarza metod i technik. Działania twórcze pojawiają się tu jako istotny czynnik ułatwiający pedagogom wejście w świat emocji, myśli i doświadczeń gimnazjalistów i stają się przestrzenią rzeczywistego dialogu człowieka z człowiekiem, nauczyciela z uczniem. Dobrą przestrzenią dla spotkania nauki i sztuki są projekty artystyczno-edukacyjne, omówione w zamykającym tom artykule, które prowadzą do rozumienia świata w szerokim kontekście kulturowym, co m.in. jest zadaniem i wyzwaniem nowoczesnej edukacji.

Książka wpisuje się w szeroki dyskurs o samej edukacji artystycznej oraz jej możliwościach w przygotowaniu dzieci i młodzieży do roli aktywnego odbiorcy i twórcy. Kierujemy ją do osób zajmujących się edukacją artystyczną, pokazując przy jej pomocy drogi do twórczego i aktywnego życia. Do wszystkich tych, których łączy przeświadczenie, że uobecnianie sztuki w życiu prowadzi do realizacji założeń edukacji artystycznej i estetycznej, zgodnie z potrzebami współczesnej edukacji i współczesnego człowieka.

* * *

Inicjatorem podjętej dyskusji nad edukacją artystyczną były Katedra Teorii Sztuki i Dydaktyki Artystycznej¹ Instytutu Sztuki na Wydziale Artystycznym i Zakład Dydaktyki i Pedagogiki Wczesnoszkolnej i Przedszkolnej na Wydziale Etnologii i Nauk o Edukacji Uniwersytetu Śląskiego.

Szczególne podziękowania za wsparcie kierujemy do Pani Dziekan Wydziału Artystycznego UŚ w Katowicach, Prof. Małgorzaty Łuszczak oraz Pani Kierownik Katedry Teorii i Dydaktyki Artystycznej, Prof. Anny Kowalczyk-Klus.

¹ Obecnie Katedra Teorii Sztuki i Dydaktyki Artystycznej została przekształcona w Zakład Teorii Sztuki i Fotografii Artystycznej, którym kieruje prof. Witold Jacyków.

Noty o autorach

Anna Bińkowska, magister. Absolwentka Zakładu Tradycji Antyku w Sztukach Wizualnych Instytutu Archeologii Uniwersytetu Warszawskiego, asystent w Muzeum Uniwersytetu Warszawskiego. Zainteresowania badawcze dotyczą przede wszystkim rzeźby warszawskiej okresu międzywojennego. Przed podjęciem pracy na Uniwersytecie odbyła m.in. praktyki w dziale edukacji Narodowej Galerii Sztuki Zachęta oraz pracowała jako edukator muzealny w Muzeum Pałacu Króla Jana III w Wilanowie. W Muzeum UW zajmuje się m.in. tworzeniem programu edukacyjnego dla najmłodszych.

Ireneusz Botor, doktor adiunkt w Katedrze Malarstwa w Instytucie Sztuki Wydziału Artystycznego UŚ. Autor m.in. cyklów malarskich pt. „Zwierzostoly”, „Chleby”, „Ślady” „Zapis”, „Biedaszyby” i „Studium dwóch kobiet”. W 1983 roku uzyskał stypendium twórcze Ministra Kultury i Sztuki, w 1984 r. zdobył brązowy medal na Ogólnopolskiej Wystawie Malarstwa „Bielska Jesień”, w roku 2004 otrzymał stypendium twórcze Urzędu Marszałkowskiego Województwa Śląskiego. Autor dwudziestu dwóch wystaw indywidualnych, brał udział w kilkudziesięciu wystawach zbiorowych i zagranicznych, m.in. w Oberschlesischen Landesmuseums w Ratingen. Zatwierdzone realizacje malarstwa monumentalnego: plafony w kościele pw. Św. Marii Magdaleny w Tychach i w kościele pw. Św. Piotra i Pawła w Neusiedl w Austrii (diecezja wiedeńska). Jego prace znajdują się w klasztorze Sióstr Elżbietanek w Nysie, w Kurii Metropolitalnej w Katowicach, Wiedniu, w zbiorach Muzeum Archidiecezjalnego we Wrocławiu, w Katowicach, w Muzeach Miejskich w Tychach, Sosnowcu, Rudzie Śląskiej i Katowicach. W 2007 r. obronił doktorat na Wydziale Malarstwa ASP we Wrocławiu. Angażował się w ratowanie obiektów przemysłowych, upatrując w nich znaki kultury miejsca. Wprowadził do malarstwa motywy biedaszybów.

Aleksandra Drzazga, nauczyciel dyplomowany, zatrudniona w Gimnazjum nr 1 od 2000 roku. Filologia romańska — Uniwersytet Wrocławski, 2004. Podyplomowe Studia Reżyserii Teatru Dzieci i Młodzieży, PWST Wrocław, 2003. Nauczycielka języka francuskiego i Wychowania do twórczości-teatr w Klasach Aktywności Twórczej funkcjonujących w Gimnazjum nr 1 od 2005 roku.

Agnieszka Gorgól, magister, oligofrenopedagog, doktorantka w Akademii Filozoficzno-Pedagogicznej „Ignatianum” w Krakowie. Zawodowo zajmuje się prowadzeniem zajęć i warsztatów terapeutycznych dla osób niepełnosprawnych. Ponadto jest czynnym mediatorem sądowym, na co dzień ściśle współpracując z Sądem i Prokuraturą. Interesuje się zagadnieniami pedagogicznymi, komunikacją interpersonalną oraz szeroko rozumianą twórczą ekspresją oraz jakością życia osób z niepełnosprawnością, przede wszystkim intelektualną.

Anna Gronostaj, anglistka, doktor nauk humanistycznych, absolwentka Uniwersytetu Śląskiego. Wykładowca w Instytucie Języków Obcych Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej w Nowym Sączu. Interesuje się literaturą amerykańską i metodyką nauczania literatury. Staż zagraniczny — Department of Performance Studies, Northwestern University, Evanston.

Wiesław Karolak, profesor zwyczajny, dr habilitowany. Praca pedagogiczna w Akademii Sztuk Pięknych w Łodzi, w Akademii Pedagogiki Specjalnej w Warszawie. Profesor Zwyczajny Uniwersytetu w Bolzano, Włochy. Gościnnie profesor kilku innych zagranicznych uczelni. Studia artystyczne poszerzył o studia wybranych zagadnień z psychologii rozwojowej dzieci i młodzieży oraz o studia z dziedziny pedagogiki. Określają one rodzaj aktywności zawodowej: od pracy pedagogicznej przez działania artystyczne realizowane z dziećmi, młodzieżą, z ludźmi specjalnej troski, do własnych wypowiedzi artystycznych. Realizacje w wielu mediach sztuki (obiekty artystyczne, happening, performance, sztuka akcji, mail art, warsztaty artystyczne, teatr, film, projektowanie sytuacji twórczych). Wystawy w Galeriach, Muzeach, Centrach Artystycznych, uczelniach w kraju (Łódź, Poznań, Warszawa, Wrocław, Zielona Góra) i za granicą (w Anglii, Austrii, Brazylii, Finlandii, w Niemczech, Norwegii, USA, Włochy). **Autor kilkunastu dużych wydarzeń i projektów artystycznych. Między innymi:** 2012 *NOWE i nie Najnowsze*, APS Warszawa; 2011 *Projekt UPCYKLING i LandART*, Łódź, Brixen (Włochy); 2010 *Projekt PODŁOGA*, instalacja artystyczna, Łódź, Brixen (Włochy); 2009 *Projekt DRABINA*, projekt artystyczny, Łódź, Brixen (Włochy), Weimar (Niemcy); 2007 *PIRAMIDA 2007*, Międzynarodowy Projekt Artystyczny, Luksemburg; 2006 *UCZTA w Pink House*, projekt artystyczny dla młodzieży, Łódź; 2005 *ANIMUS i ANIMA* warsztaty i instalacja, Toruń, Festiwal Nauki, Techniki i Sztuki. *PIRAMIDA pozytywnych MYŚL* warsztaty i instalacja artystyczna, Łódź; 2004 *PIRAMIDA*, Międzynarodowy Projekt Artystyczny, Suest (Niemcy); 2003 *DIALOG bezsłowny DIALOG*, Międzynarodowy Projekt Artystyczny, Łódź, Weimar. *PIRAMIDA*, Międzynarodowy Projekt Artystyczny, Graz (Austria); 2002 *PoMYŚLpozytywnie*, Międzynarodowy Projekt Artystyczny, Łódź, Weimar; 2001 *CARPE DIEM 2001 obrazów dla roku 2001*, Międzynarodowy Projekt Artystyczny, Weimar, Zjednoczone Emiraty Arabskie; 2000 *FUTURE VESSEL*, Międzynarodowy Projekt Artystyczny, Holandia; 1999 *PIRAMIDA 2000*, Międzynarodowy Projekt Artystyczny, Weimar. **Autor kilku książek, między innymi:** 2011 *COLLAGE*, wspólnie z Olgą Handford, APS Warszawa; 2010 *ARTETERAPIE*, APS Warszawa; 2009 *PORTRETY i MASKI*, wspólnie z Olgą Handford, Łódź: AHE; 2008 *ZABAWA (z) PRZEDMIOTAMI*, wspólnie z Olgą Handford, Łódź: AHE; 2007 *BAJKA w twórczym rozwoju i arteterapii*, wspólnie z Olgą Handford, Łódź: AHE; 2006 *MAPPING w twórczym*

czym samorozwoju i arteterapii, Łódź: WSHE; 2005 *RYSUNEK w arteterapii*, Łódź: WSHE; *Warsztaty twórcze — warsztaty artystyczne*, Kielce: JEDNOŚĆ; 2005 *Projekt edukacyjny — projekt artystyczny*, Łódź: WSHE; 2004 *MANDALE Twoje MANDALE*, Łódź: WSHE; 2003 *Moje PORTRETY*, Częstochowa: WSP. Dziesiątki artykułów w wydawnictwach polskich i zagranicznych. Autor kilkunastu filmów edukacyjnych. Przez wiele lat przewodniczący Polskiego Komitetu InSEA (Międzynarodowe Stowarzyszenie Wychowania przez Sztukę afiliowane przez UNESCO). Członek Zarządu europejskiego i światowego Insza; Vice Przewodniczący Polskiego Stowarzyszenia Arteterapeutów KAJROS. Nagrody: Złoty Krzyż Zasługi RP, 2011; Złoty Medal Prezydenta RP za całokształt pracy pedagogicznej, 2009; Doktorat Honoris Causa, Uniwersytet w Bielefeld, Ziegfeld Awards, USA Światowy Edukator Roku, 1999; Ministra Kultury i Sztuki (1993, 1996); Prezesa Rady Ministrów za twórczość dla dzieci i młodzieży (1978 i 1984). Szereg nagród i wyróżnień w wielu konkursach krajowych i zagranicznych.

Krzysztof Kowalski jest pracownikiem Instytutu Sztuki UO, którego zakres zainteresowań i badań naukowych obejmuje systemowe kształcenie w zakresie sztuk plastycznych na wszystkich poziomach edukacji. Predestynuje go do tego praktyczne doświadczenie zdobyte w trakcie wieloletniej pracy w liceach, gimnazjach, szkołach podstawowych, szkołach zawodowych i instytucjach kultury upowszechniających kulturę plastyczną od 1985 r. Przełożenie praktycznego uczestnictwa w przemianach oświatowych na naukową analizę badanych zjawisk pozwala w jego pracy ujmować problemy naukowe w oparciu o polskie realia oświatowe w poszukiwaniu właściwych rozwiązań.

Ewa Linkiewicz, asystent w Zakładzie Teorii Sztuki i Fotografii Artystycznej Wydziału Artystycznego w Cieszynie. Uniwersytet Śląski w Katowicach, nauczyciel plastyki z wieloletnim doświadczeniem. Zainteresowania poznawcze i pola działalności: teoria sztuki, zagadnienia edukacji plastycznej, kształcenie nauczycieli, psychologia twórczości i psychologia sztuki, terapia przez sztukę, prowadzenie warsztatów arteterapeutycznych z wykorzystaniem technik plastycznych, malarstwo, grafika, rysunek. W rejonach własnych zainteresowań łączy różne środki przekazu plastycznego, takie jak fotografia i film. Realizuje akcje plastyczne. Swoje działania posiłkuje słowem teoretycznym i tekstami autorskimi. Studia w Instytucie Sztuki Filia w Cieszynie, dyplom z grafiki artystycznej w pracowni prof. Eugeniusza Delekty oraz aneks z rysunku w pracowni prof. Anny Kowalczyk-Klus. Studia podyplomowe w Gnieźnieńskiej Wyższej Szkole Humanistyczno-Menedżerskiej „Milenium” w zakresie pedagogiki sztuki — wiedza o kulturze, Podyplomowy Kurs Arteterapii organizowany przez Polski Instytut Ericksonowski we współpracy z Polskim Komitetem Międzynarodowego Stowarzyszenia Wychowania Przez Sztukę. Członek Stowarzyszenia Psychologia i Sztuka przy Uniwersytecie Pedagogicznym w Krakowie. Swoje prace prezentowała na wystawach indywidualnych oraz wystawach zbiorowych. Poszukiwania i realizacje twórcze łączy z pracą pedagogiczną.

Katarzyna Michalska, nauczyciel dyplomowany, zatrudniona w Gimnazjum nr 1 od 1991 roku. Filologia polska — Uniwersytet Śląski, 1992. Podyplomowe studia Praktycznej edukacji filmowej StArt w Warszawskiej Szkole Filmowej, 2013. Nauczycielka

języka polskiego i Wychowania do twórczości o profilu humanistycznym w Klasach Aktywności Twórczej funkcjonujących w Gimnazjum nr 1 od 2005 roku.

Sylwia Nowak, magister, animatorka działań artystyczno-edukacyjnych, pedagog. Zajmuje się prowadzeniem i organizowaniem: warsztatów, plenerów krajowych i zagranicznych, wystaw oraz imprez artystycznych. Ukończyła PLSP w Dąbrowie Górniczej. Studia na Uniwersytecie Śląskim w Katowicach, Filia w Cieszynie ukończone z wyróżnieniem w 2002 r. Dyplom artystyczny u prof. E. Delekty. 2-letnie Studia Podyplomowe w zakresie Elementów Informatyki i Obsługi Programów Graficznych na UŚ w Cieszynie (2003), Podyplomowe Studium Arteterapii w Poznaniu (2004) i Podyplomowe Studia UMK w Toruniu kierunku Muzealnictwo (2005 r.). Członek Polskiego Komitetu Międzynarodowego Stowarzyszenia Wychowania przez Sztukę.

Lucja Piwowar-Bagińska, dr hab. Ukończyła studia artystyczne w zakresie malarstwa w Państwowej Wyższej Szkole Sztuk Plastycznych w Gdańsku w roku 1982. W swojej działalności twórczej zajmuje się malarstwem, rysunkiem i w szerokim wymiarze edukacją artystyczną. Od 1990 roku związana jest z Uniwersytetem Opolskim. Od 2002 roku jest dyrektorem Instytutu Sztuki, pracuje na stanowisku profesora UO. Od roku 2000 roku kierowała i była uczestniczką kilku międzynarodowych projektów artystyczno-edukacyjnych.

Malcolm Ross jest związany z Londyńskim Instytutem Terapii Sztuką oraz Uniwersytetem Exeter (School of Education), gdzie prowadził warsztaty, seminaria z „Expressive” i „Creative Arts” dla przyszłych nauczycieli sztuki oraz kierował Zespołem Badań nad Sztuką i Rozwojem. Jest członkiem Royal Society of Arts oraz członkiem komitetu naukowego do spraw publikacji European Consortium for Arts Therapies Education (ECARTE). Głównym tematem poruszonym w licznych publikacjach Malcolma Rossa i prowadzonych przez niego badań, zajęć i seminariów jest: miejsce sztuki w rozwoju indywidualnym i społecznym, możliwość towarzyszenia drugiemu człowiekowi w twórczym procesie artystycznym oraz kształcenie nauczycieli i terapeutów sztuki. Malcolm Ross współpracuje z Wydziałem Etnologii i Nauk o Edukacji Uniwersytetu Śląskiego już 20 lat. Kolejne pokolenia studentów Animacji Społeczno-Kulturalnej brały udział w seminariach i warsztatach prowadzonych przez profesora. Każdego roku zajęcia te korespondują z najbardziej aktualnymi problemami animacji kulturalnej i pedagogiki w obszarze sztuki i twórczości. Zawsze są oczekiwane i bardzo wysoko oceniane przez naszych studentów, czego dowodem było przyznanie w roku 2009 honorowego „Oskarusa”. Wizyty profesora są również okazją wymiany polskich i brytyjskich doświadczeń w tym zakresie. Od początku za tę współpracę ze strony Uniwersytetu Śląskiego, przygotowanie i realizację kolejnych wizyt oraz tłumaczenie seminariów, warsztatów i tekstów profesora Rossa jest odpowiedzialna Jolanta Gisman-Stoch z Zakładu Edukacji Kulturalnej Uniwersytetu Śląskiego. Jednym z efektów tej współpracy jest książka „Cultivating the Arts in Education and Therapy” opublikowana przez wydawnictwo Routledge w 2011 roku.

Natalia Maria Ruman, doktor nauk humanistycznych w zakresie pedagogiki — Uniwersytet Śląski, Wydział Etnologii i Nauk o Edukacji w Cieszynie 2013, mgr lic. kan.

Teologii Uniwersytet Śląski, Wydział Teologiczny w Katowicach 2012. Asystent Zakładu Pedagogiki Ogólnej i Metodologii Badań — Wydział Etnologii i Nauk o Edukacji UŚ w Cieszynie; wychowawca, nauczyciel-katecheta klas ponadgimnazjalnych w Powiatowym Zespole Szkół nr 2 im. K. Miarki w Pszczynie. Obszar zainteresowań: edukacja regionalna, wielo- i międzykulturowa, edukacja religijna — rola religii w dynamice zjawiska, tożsamość, tradycja, dziedzictwo kulturowe, aksjologia, tanatologia, katecheza jako religijno-moralne wychowanie, pedeutologia — współczesne dylematy katechizacji, rola nauczyciela — katechety w procesie dydaktyczno-wychowawczym.

Dariusz Rymar, doktor, adiunkt w Instytucie Sztuki i Dydaktyki Artystycznej Uniwersytetu Śląskiego. Autor blisko pięćdziesięciu artykułów, m.in.: *Hľadanie zdôvodnenia pravdivých súdov o umení* (Bánska Bystrica 2006); *Protikladnosť umení a vedy v platónskej dialektike* (Bánska Bystrica 2007); *Sokrates jako patron jakościowych modeli kultury*, (Prešov 2007); *Dzieło sztuki jako portret ducha* (Studia Philosophica Wratislaviensia, 3/2009); *Sztuka jako dialogowanie ducha z cielesnością* (Słupsk: 2011); *Aporetika mitu i sztuki w Platónskiej dialektyce* (Studia Philosophica Wratislaviensia, 3/2012). Prowadzi badania z zakresu teorii kultury, estetyki i teorii sztuki; podejmuje próby aplikacji wybranych rozwiązań z zakresu klasycznej ontoaksjologii do refleksji nad zagadnieniami współczesnej estetyki, wskazując na możliwość rozwiązywania aporii w myśleniu o kulturze i sztuce.

Jolanta Skutnik, pedagog, doktor nauk humanistycznych. Adiunkt na Wydziale Etnologii i Nauk o Edukacji w Cieszynie na Uniwersytecie Śląskim w Katowicach. Od 1991 roku związana jest z Zakładem Edukacji Kulturalnej. Prowadzi zajęcia dydaktyczne na Wydziale Etnologii i Nauk o Edukacji na kierunku pedagogika o specjalności animacja społeczno-kulturalna oraz na Wydziale Artystycznym na kierunku grafika. Naukowo zajmuje się zagadnieniami edukacji kulturalnej, artystycznej, muzealnej, upowszechnianiem kultury oraz animacją i mediacją kulturalną i artystyczną. Jest autorką i współautorką publikacji poświęconych tym zagadnieniom naukowym. Od 2012 roku pełni funkcję Prodziekana ds. Studenckich i Kształcenia na Wydziale Etnologii i Nauk o Edukacji w Cieszynie. Jest członkiem międzynarodowych towarzystw: INSEA (Międzynarodowe Stowarzyszenie Wychowania Estetycznego); ICOM (Międzynarodowa Rada Muzeów) oraz członkiem założycielem Śląskiego Stowarzyszenia Alliance Française w Cieszynie; członkiem zarządu Fundacji Animacji Społeczno-Kulturalnej w Bielsku-Białej. Współpracuje z licznymi towarzystwami i stowarzyszeniami społeczno-kulturalnymi. Wybór publikacji zwartych: *Muzeum sztuki współczesnej jako przestrzeń edukacji*. Katowice 2008; *Upowszechnianie kultury — wyzwaniem dla edukacji kulturalnej*. Red. K. OLBRYCHT, E. KONIECZNA, J. SKUTNIK; *Edukacja muzealna. Antologia tłumaczeń*. Red. M. SZELĄG, J. SKUTNIK. Muzeum Narodowe w Poznaniu, Poznań 2010; i wielu artykułów: *Wychowanie przez sztukę w pryzmacie nowej estetyki*. W: *U podstaw edukacji plastycznej*. Red. S. POPEK, R. TARASIUŁ. Lublin 2000; *Obca sztuka w społeczeństwie obcych*. W: *Sztuka i edukacja kulturalna w okresie przemian*. Red. T. SZKOŁUT. Lublin 2001; *Wychowanie w sztuce jako koncepcja edukacji kulturalnej dziecka*. W: *Edukacja kulturalna — wybrane obszary*. Red. K. OLBRYCHT Cieszyn 2004; *Sztuka w edukacji — w stronę dialogu z Innym*. W: *Kultura jako fundament wspólnoty*

edukacyjnej. Red. A. SAJDAK. Kraków, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, 2005.; *Spotkanie dziecka ze sztuką nową*. W: *Dylematy edukacji artystycznej*. Red. W. LIMONT, K. NIELEK-ZAWADZKA. Tom I. *Edukacja artystyczna wobec przemian w kulturze*. Kraków 2005.; *Muzeum sztuki — przestrzeń edukacji*. W: *Muzeum sztuki. Od Luwru do Bilbao*. Red. M. POPCZYK. Muzeum Śląskie, Katowice 2006.; *Mediator artystyczny — wokół zagadnień pośrednictwa w kulturze*. W: *Inspiratorzy, projektodawcy, realizatorzy edukacji kulturalnej i upowszechniania kultury*. Red. K. OLBRYCHT, D. SIEROŃ-GALUSEK. Toruń, Wydawnictwo Adam Marszałek, 2010; *Edukacja we współczesnym muzeum sztuki — konteksty mediacyjne*. W: M. ZALEWSKA-PAWLAK, A. PIKAŁA: *Szkoła XXI wieku szkołą edukacji estetycznej. Projekt Nadziei*. Łódź, Wydawnictwa Uniwersytetu Łódzkiego, 2011; *Działania edukacyjne we francuskich muzeach sztuki współczesnej*. „Kwartalnik Nieregularny”, nr 4’99(22), Kraków 1999.; *Muzeum sztuki jako miejsce mediacji kulturalnej i artystycznej*. „Kultura współczesna” 2/2005; *Le musée d’art contemporain en tant qu’espace d’éducation*. “CFP Infos”, N. 48, Mai 2006; *Le musée en tant que processus*. “CFP Infos”, N. 49, Juin 2006.

Ryszard Solik, doktor habilitowany nauk humanistycznych, pracownik Zakładu Teorii Sztuki i Fotografii Artystycznej Instytutu Sztuki Uniwersytetu Śląskiego. Stażysta Instytutu Sztuki Polskiej Akademii Nauk w Warszawie. Doktoryzował się w Instytucie Nauk o Kulturze na Wydziale Filologicznym Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach. Habilitacja na Wydziale Filologicznym, w Instytucie Nauk o Kulturze i Studiów Interdyscyplinarnych. Zajmuje się historią i teorią kultury, historią sztuki, teorią interpretacji oraz problematyką funkcji i uwikłań dzieła w konteksty kulturowe. Autor wielu artykułów o sztuce oraz książek: *W kręgu funkcji sztuki* (współautor, Cieszyn 1996), *Kulturotwórcze funkcje komunikatów ikonicznych doby stanisławowskiej* (Cieszyn 2000), *Pejzaże sztuki, konteksty sztuki* (Cieszyn 2007), *Sztuka jako interpretacja. Z problemów dyskursu artystycznego* (Katowice 2012). Redaktor i współredaktor prac zbiorowych: *Kształty i myśli. Dyskurs a doświadczenie sztuki* (Katowice 2013), *Wokół kultury myśliwskiej. Szkice o tradycjach łowieckich ziemi pszczyńskiej* (Pszczyna 2008), *Pejzaż śląski — pamięć, tradycja, współczesność* (Cieszyn 2008) oraz *Twarze, portrety, maski. Czas na interdyscyplinarność* (Cieszyn 2010).

Urszula Szuścik, doktor habilitowany, profesor nadzwyczajny, Uniwersytet Śląski, Wydział Etnologii i Nauk o Edukacji, Instytut Nauk o Edukacji w Cieszynie. Pełni funkcję dyrektora Instytutu Nauk o Edukacji i kierownika Zakładu Dydaktyki i Pedagogiki Wczesnoszkolnej i Przedszkolnej. Zainteresowania naukowe, badawcze i artystyczne: zagadnienia edukacji plastycznej i jej stymulacji, kształcenie nauczycieli, edukacja przedszkolna i wczesnoszkolna, psychologia twórczości i psychologia sztuki, terapia przez sztukę, grafika artystyczna. Ważniejsze publikacje: *Kształtowanie percepcji wzrokowej jako stymulator działań plastycznych dzieci* 1999; *Program autorski z zakresu kształcenia plastycznego dziecka w wieku wczesnoszkolnym* 2000; *Znak werbalny a znak plastyczny w twórczości plastycznej dziecka* 2006; *Cieszyński Almanach Pedagogiczny*. Tom 1: *Tradycja i współczesność w myśli pedagogicznej*; *Cieszyński Almanach Pedagogiczny*. Tom 2: *Teoria i praktyka pedagogiczna w refleksji naukowej i praktycznej*; *Edukacja małego dziecka*. Tom 2: *wychowanie i kształcenie w praktyce*; *Edukacja małego*

dziecka. Tom 4: *Konteksty rozwojowe i wychowawcze; Edukacja małego dziecka*. Tom 5: *Nauczyciel-wychowawca w przedszkolach i szkole; Edukacja małego dziecka*. Tom 6: *Wybrane obszary aktywności; przemiany kulturowo-oświatowe i społeczne na pograniczu. Studia, materiały i szkice — 100-lecie „Zarania Śląskiego”*; *Studia z teorii i historii wychowania oraz nauk pokrewnych*. Tom Jubileuszowy poświęcony profesor Wiesławie Korzeniowskiej; *Tradycje kształcenia nauczycieli na Śląsku Cieszyńskim. Studia, rozprawy, przyczynki; z przeszłości i współczesności kształcenia pedagogicznego w Cieszynie*.

Ewa Tomaszewska, doktor nauk humanistycznych. Ukończyła studia na Politechnice Krakowskiej, na Wydziale Architektury w 1986 roku. W 1989 roku ukończyła Wydział Reżyserii Teatru Lalek w Państwowej Wyższej Szkole Teatralnej w Warszawie Wydziału Lalkarskie w Białymstoku. Uczestniczyła w warsztatach teatralnych prowadzonych przez Petera Schumanna, Henka Boerwinkel'a i Richarda Braedshow'a. Reżyserowała sztuki w teatrach dla dzieci. Od 1990 roku pracuje w Zakładzie Edukacji Kulturalnej na Wydziale Etnologii i Nauk o Edukacji Uniwersytetu Śląskiego. W 2007 roku uzyskała tytuł doktora nauk humanistycznych w Instytucie Sztuki PAN w Warszawie.

Teresa Wagner-Tomaszewska, magister pedagogiki. Posiada ponad dwudziestoosmioletnie doświadczenie w pracy kuratora społecznego w sprawach rodzinnych i nieletnich. Od tego też czasu współpracuje z placówkami opiekuńczo-wychowawczymi z terenu Mysłowic. Od 2006 roku dydaktyk kontraktowy Akademii Humanistyczno-Ekonomicznej w Łodzi, w której prowadzi zajęcia z obszaru pedagogiki metodą tradycyjną, warsztatową i E-learningu. Doktorantka Kierunku Pedagogika Wydziału Pedagogiki i Psychologii Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach. Obszar badań autorki skupia się wokół tematu rozprawy doktorskiej: *Rola zajęć kulturalnych w kształtowaniu postaw prospołecznych wychowanków specjalnego ośrodka wychowawczego*.

Tadeusz Wieczorek, magister, artysta malarz, animator edukacji przez sztukę. 1975—1980 studia z malarstwa sztalugowego w pracowni prof. N. Skupniewicza, a także w pracowniach prof. A. Kurzawskiego i prof. T. Brzozowskiego w PWSSP w Poznaniu. Od 1984 główny instruktor plastyki w Ogólnopolskim Ośrodku Sztuki dla Dzieci i Młodzieży, obecnym Centrum Sztuki Dziecka w Poznaniu. Od roku 2000 prezes Stowarzyszenia Artystyczno-Edukacyjnego Magazyn, w latach 2002—2010 przewodniczący Polskiego Komitetu Międzynarodowego Stowarzyszenia Wychowania przez Sztukę (InSEA). Od 1985 roku wystawia indywidualnie i zbiorowo w kraju i za granicą. Od 1994 realizuje projekty artystyczno-edukacyjne dla dzieci i młodzieży w kraju i za granicą. e-mail: tadeusz.wieczorek@wp.pl

Piotr Wysogład, doktor nauk humanistycznych. Studiował w Instytucie Wychowania Plastycznego na wydziale Pedagogiczno-Artystycznym Filii Uniwersytetu Śląskiego w Cieszynie. Dyplom uzyskał w 1982 roku. Po ukończeniu studiów pracował w macierzystej uczelni początkowo jako asystent, następnie jako wykładowca. 13 grudnia 2000 roku uzyskał stopień doktora na wydziale Pedagogiki i Psychologii UŚ w Katowicach. Od dnia 1 lutego 2001 pracuje w Instytucie Sztuki Wydziału Artystycznego w Cieszynie na stanowisku adiunkta naukowo-dydaktycznego.

Anna Maria Zadora, doktor sztuk plastycznych w zakresie konserwacji i restauracji dzieł sztuki. Pracę doktorską obroniła w 2009 roku, na Wydziale Konserwacji i Restauracji Dzieł Sztuki Akademii Sztuk Pięknych w Warszawie. Od 2001 roku jest pracownikiem naukowo-dydaktycznym Instytutu Sztuki w Cieszynie, prowadzi zajęcia z technik malarskich. Czynn timer zajmuje się konserwacją zabytków. W latach 1998—2013 wykonała prace konserwatorsko-restauratorskie ponad 500 obiektów z dziedziny malarstwa na różnych podłożach, rzeźby polichromowanej drewnianej i kamiennej, płaskorzeźb, ołtarzy. W dorobku naukowym ma kilka artykułów, w których prezentuje wyniki badań koncentrujących się wokół zagadnień związanych z estetyką sztuki, w szczególności malarstwa, tradycyjnymi i nietypowymi technikami malarskimi, twórczością artystów środowiska śląskiego czy problematyką konserwatorską. Publikacja zwarta pt. *Wtórnie wykorzystane podłoża malowideł tablicowych w zbiorach polskich*. Warszawa, Wydawnictwo Naukowe Semper, 1999, jest efektem badań dotyczących malarstwa tablicowego.

Magdalena Zaorska, doktor nauk humanistycznych, historia sztuki, specjalność: teatrologia, sztuka teatru. Wykształcenie: aktorka teatru dramatycznego i kina. Absolwentka Sankt Petersburgskiej Państwowej Akademii Sztuki Teatralnej. Adiunkt w Instytucie Słowiańszczyzny Wschodniej na Uniwersytecie Warmińsko-Mazurskim w Olsztynie, wykładowca w Policealnym Studium Aktorskim im. A. Sewruka przy Teatrze im. S. Jaracza w Olsztynie. Największa pasja — pedagogika teatralna.

Ernest Zawada, doktor habilitowany, profesor nadzwyczajny na Wydziale Humanistyczno-Społecznym Akademii Techniczno-Humanistycznej w Bielsku-Białej. Absolwent Państwowego Liceum Sztuk Plastycznych w Bielsku-Białej. W latach 1991—1995 studiował na Wydziale Malarstwa Akademii Sztuk Pięknych w Warszawie i w 1995 roku uzyskał dyplom z wyróżnieniem w pracowni prof. Stefana Gierowskiego i Krzysztofa Wyznera. Stypendysta Ministra Kultury i Sztuki (1995, 2007). Swoje prace prezentował na kilkunastu wystawach indywidualnych oraz kilkudziesięciu wystawach zbiorowych w kraju i za granicą. Zajmuje się malarstwem sztalugowym, grafiką, malarstwem ściennym i instalacją. Jest autorem happeningów m.in. „Drabiny do nieba”(2000), „Buty” (2001). „Eurokoronka dla Unii” (2004), „Struktura-Natura” (2006), „Drzewo życia” (2007) i „W poszukiwaniu innej przestrzeni”. Prace znajdują się w wielu kolekcjach w kraju i za granicą, m.in. w Muzeum Okręgowym w Bielsku-Białej, Muzeum Sztuki w Acco (Izrael) oraz w Watykanie. Reprodukcje prac zamieszczone zostały w albumie wydanym przez Galerię Prezydencką w Warszawie, obok prac znamienitych malarzy, takich jak np. Jerzy Nowosielski, Stefan Gierowski i Jan Tarasin. Jest autorem książki *Nauka rysunku* (Wydawnictwo Park, 2005, 2007). Obecnie pracuje na stanowisku profesora nadzwyczajnego na Wydziale Humanistyczno-Społecznym Akademii Techniczno-Humanistycznej w Bielsku-Białej w stopniu doktora habilitowanego.

Redakcja
Barbara Pietrucha

Projektant okładki
Ewa Beniak-Haremska

Redakcja techniczna
Małgorzata Pleśniar

Łamanie
Bogusław Chruściński
Marek Zagniński

Copyright © 2014 by
Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego
Wszelkie prawa zastrzeżone

ISSN 0208-6336

ISBN 978-83-8012-283-3

(wersja drukowana)

ISBN 978-83-8012-284-0

(wersja elektroniczna)

Wydawca
Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego
ul. Bankowa 12B, 40-007 Katowice
www.wydawnictwo.us.edu.pl
e-mail: wydawus@us.edu.pl

Wydanie I. Ark. druk. 24,0. Ark. wyd. 26,0. Papier
offset. kl. III, 90 g Cena 54 zł (+ VAT)

Druk i oprawa: „TOTEM.COM.PL Sp. z o.o.” Sp.K.
ul. Jacewska 89, 88-100 Inowrocław